

V vseh mogočnih melodijah opeva srečo ljubezni, ki ga je opojila tako, da vidi samo svojo ljubovnico, ter da segajo njegove sanje do meseca in zvezd v noči. Petnajsta pesem je krasna slika noči. Ljubica mu vadi iz srca biserje — pesmi, ljubša mu je od solnca in zvezd, ker samo zanj sije, ona mu je posula s cvetjem pot v obečano deželo, kjer se izprehajajo zaljubljenecv duše kakor sence brezsmrtnikov.

V drugi knjigi ga prešinja groza, da bi ljubezen ovenila, kakor ovenejo cvetice. Zatorej hoče uživati življenje, ker vsaka beseda o onkrajnem življenju ga opominja smrti. Kakor ugrabi neusmiljena roka roži njenega ljubovnika — karanfil, tako je pesnika strah, da mu smrt ugrabi ljubico. Strašijo ga zle slutnje. Kaj ga čaka? Novo življenje ali smrt? V »Intermezzu« čita mladenič v knjigi tajnosti, v jutro pa zadremlje ves upehan.

Tretja knjiga. Jesen v naravi, jesen v srcu. Samo ljubica čuva kakor vestalka ogenj ljubezni in zabranja, da v pesniku ne pogasne ta ogenj. Želi si proč iz šumnega sveta in nahaja mir samo v samotni poleg ljube in svojega deteta. Včasih pa mu duša hiti v lazurne višine (ta izraz, kakor mnogi drugi, se vendarle prevečkrat ponavlja), a na vabilo ljube se vrača zopet pod domači krov, in mir se vrača v njegovo dušo. Zopet se mu rode nove nadeje, in iz prsi mu se vzdigne vzdih kakor sužnju, katerega obsije solnce svobode.

Pesmi teh treh knjig so izliv intimnih želj in teženj pesnikovega srca. V četrti knjigi razpravlja bolj občenite filozofske predmete. V pesmi »Homo« pravi, da človek z nogo obija tla zemlje, a glava mu je med zvezdami. Javljajo se pa otožne misli o zvršetku pozemeljskega življenja. (Staze života. Ja bih htio . . .). Noč ima posebno magijsko moč do pesnikove bujne fantazije. V njej vidi pesnik vrt, kjer leta njegova domišljija, fantastične prikazni skačejo okolo njega ter ga vabijo v svoje kolo (Noči. Favente nocte). Tudi prirodne slike (n. Vesper) so uspele. Tragični trenotki v življenju so predmet drugim ginljivim pesmim (kraj kolievke, Pod pendžerom). Druge propovedujejo humanizem (Zlatne zvezde). »Dva glasa«. Pesnik vprašuje sfingo, kaj bode ž njim po smrti (cf. Dokle?) Odgovor iz vsemira pravi: »Uživaj, dokler si na svetlu«, a drug glas pravi: »To življenje je san, in šele kadar stopiš na vrata tajnosti, se zbudiš.« Zato tava pesnik med uživanjem in preziranjem zemeljskih slasti. »Vita et mors«. Povsod je življenje, a povsod za petami tudi smrt; iz ostankov pa klije novo življenje. Pesnik je v vednem dvomu in strahu (Savij meni oko vrata. Kot, U mutnoj vrevi. Altitudo. Zvezdama). Pesnik boluje od slabosti, ker je brez energije, da bi dosegel svoje ideale. On sam vidi, da je povsem nesamostojen. (Ja sam). Zato si želi, da bi se iz pozemnega črva izpremenil v metulja, ki hiti proti svetlobi. Prišel pa bode dan smrti, ki ga reši.

Sabić je pravi pesnik od milosti božje, ki ve ganiti čitalca in zanimati za svoje dvome.

R. Perušek.

Slovensko gledišče

A. Drama. — »Kontrolor spalnih vagonov« seveda ni literarna, nego samo glediška igra, spisana za zabavo. Polna je komičnih prizorov, cenениh dovtipov, in kdor se hoče smejati, se lahko nasmeje ob tej šali. Igral se je

»Kontrolor« dobro. — Čisto kaj drugega je Roseggerjeva drama »Na sodnji dan«. To je socialna drama, polna pretresljive tragike, ki ima sama na sebi veliko literarno vrednost. Rosegger je zajel svojo snov iz proletariata. Glavna oseba je občinski revež, ki ustrelil v silobranu logarja, a ljudje ga dolže, da ga je ustrelil iz maščevanja. Igra ima veliko ginljivih prizorov in pristnih tipov iz gorenještajerskega milieuja. Za kontrast je drugo dejanje, ki nam odkriva življenje v ječi v drastičnih podobah. S predstavo smo bili popolnoma zadovoljni. — »Hanice pot v nebesa«, ki jo je spisal G. Hauptmann, je apoteoza človeškega trpljenja. S človekom, ki po krivici trpi, kakor je trpela mlada Hanica v hiši svojega očima, imajo usmiljenje višje moči in ga poplačajo po svoje. Drama je zmes realizma, naturalizma in simbolizma, a ta zmes je združena v harmonsko celoto tako krasno, da vidimo pred seboj poezijo. In to je končno glavna stvar! Uboga koča, kjer umira Hanica, družba, ki stoji ob njeni postelji, na drugi strani pa čreznaturi svet, ki se kaže v Haničinih sanjah (Kristus in angeli) — to naredi na gledalca globok vtisk, in oko se ne ubrani lahko solzam. Če še omenimo, da spremlja na primernih mestih dejanje godba, označili smo, da je ves ensemble preračunjen tudi na vnanji efekt. Naj tudi kdo reče, da je »Hanica« sentimentalna stvar, vendar je umetniško delo, in Hauptmann je dokazal z njim, da je pesnik. Igrali so »Hanico« jako dobro, zlasti je bila izborna v svoji igri predstaviteljica Hanice same. — »Ženski jok« je burka srednje roke, a če se uprizarja tako dobro, kakor se je, doseže svoj namen — smeh.

Nekateri igralci, posebno slovenski, govore v novejšem času na odru posebno radi v navadnem pouličnem narečju, in to tudi v resnih dramah. To razvado moramo odločno grajati! Tako smo zadnjič v »Hanici« slišali izgovarjati moriv'c namesto književne pravilne izreke morilec. Reči bi se še smelo morivec, nikdar pa ne moriv'c! V Roseggerjevi drami se namesto lovca rabi tudi čisto po nepotrebnem večkrat dialektna spaka »jager«. Čemu? V resnih dramah se ima govoriti čista slovenščina, samo v burkah in ljudskih igrah je narečje nekako opravičeno. *Onjegin.*

B. Opera. — »Glumači« (Pagliaci) so se že predstavljali pred dvema letoma; zanimanje je bilo veliko, ker je bila tudi letos glavna naslojna uloga v mojstrskih rokah g. Olszewskega, ki je bil tudi kot »Bajazzo« izvrsten pevec in igralec. — »Nedo« je pela kakor pred leti gdč. Noëmi tudi letos izvrstno. Na gdč. Noëmi bomo skoraj tudi napram drugim gledališčem ponosni, in je od ambicije resne umetnice pričakovati izreden napredek (naj skromne gaže pri našem gledališču ne bodo merilo za umetniško delovanje). — Gosp. Nollu kot »Beppo« je bil pred leti v prologu boljši. — Gosp. Wildner ima še preveč treme, zato je njegova igra bila v nasprotju z ulogo zaljubljenega, vročekrvnega, smelega, zapeljivega Cania, in je to kvarilo vtisk petja; s svojim svežim, še dosti krepkim baritonom bo dosegel že lepši uspehe. — Harlekina je pel g. Krampera povoljno.

Predstava »Tannhäuserja« je uspela vobče jako dobro. G. Olszewski se je odlikoval kot Tannhäuser; bil je vseskozi dovršen, tako da ima kritik le hvaležno nalogo priznati, da je g. Olszewski izboren pevec Wagnerjevih oper, kar pomenja vsekakor dosti, ker ravno te zahtevajo dovršenega petja in igre. — Gdč. Noëmi je bila kot Venera krasna v igri in je pela s finim čutom prekrasni part, ki zahteva tudi cele umetnice; moderiranje glasu spočetka bi pa bilo ulogi na korist. — Gdč. Nedbalova kot Lizabeta je imela krasen nastop; pozna se ji, da je temeljito muzikalno izobrazena. Če pa v vseh partijah morebiti ni po-

polnoma uspela, je treba pomisliti, da je na odru še začetnica. Pela je vobče z jako lepim uspehom, najbolje pa pri nastopu v Wartburški dvorani.

Mesto obolelega g. Nollija je nastopil v ulogi Wolframa v. Eschenbach odličen gost zagrebške opere, g. pl. Vulaković, ki si je mahoma pridobil naše simpatije. Pevec ima krasen, v vseh legah polno in čisto zvoneč, uglajen bariton, izborno igro, eleganten, siguren nastop, ki nas takoj preveri, da mu uloga ne dela najmanjše težave, da smemo mirno slediti in uživati kras njegove uloge. — S »Hermanom« g. Vašička smo bili lahko zadovoljni, in treba priznati, da je bil v pevskem oziru dober, osobito je v moškem septetu izborno in sigurno v težki basovski ulogi nadvladal; v nizkih basovskih partijah je doma. — Pesem mladega pastirja je pela (sopran) gdč. Romanova jako lepo. Manjše uloge so bile v rokah g. Krampere (Walter v. d. Vogelweide), g. Wildnera (Biterolf), g. Liera (Henrik Schreiber), g. Štamcarja (Reimar v. Zweter), ki so osobito težkemu moškemu septetu pripomogli do častnega uspeha. Zbor, orkester in režija so bili razmeroma še dosti dobri.

Dne 21. decembra l. l. se je uprizorila prvokrat opera »Smiljana«, katero je uglasbil naš rojak, dobroznani skladatelj g. F. S. Vilhar. (Opera je izšla tudi v tisku in obsega 186 strani; tiskala se je pri »Engelmann & Mühlbergu« v Lipskem. Dobiva se pri skladatelju samem v Zagrebu (Rajnerova ulica) in pri gosp. Lav. Schwentnerju v Ljubljani za 10 K). Dejanje se vrši na hrvaško-bosenski meji, in sicer za časa zasedanja Bosne. Smiljana je hči Gjukana, krčmarja (sopran, bas); snubita jo Marko, bogat seljak, in njega pastorek Nikola (bariton, tenor). Manjše uloge imajo Božo, mlad seljak, in njegova sestra Marica (bariton, alt) in Marta, vaško dekle, pa sodni sluga (mezosopran, bas). V zboru nastopajo ljudstvo, fantje in dekleta.

Kratka vsebina libreta (napisal Milan Krekovič, na nemško prevela Alojzija Martini) je ta-le: Smiljano snubita Marko in Nikola. Smiljana odbija ponudbo Marka in ljubi Nikolo, ki je pa še kot pastorek odvisen od Marka, ki hoče s silo si pridobiti Smiljano s tem, da proda hišo Gjukana, očeta Smiljane, ki je pri njem zadolžen za 600 forintov. To izvemo iz prvega dejanja, ki se začneja z zborom deklet pri vodnjaku, kjer to novico o Markovi nakani Marta Marici in ta Smiljani in Nikoli razodeneta. Nikola in Božo skleneta pregovoriti trdosrčnega Marka. Marko se ne da pregovoriti. Gjukan, ki je ta dolg napravil po lastni krivdi, pijančevanju in brezbriznosti, se prepozno kesa in sklene hišo raje zažgati, nego da jo dobi Marko. Vršiti se to v 2. dejanju, in ko se vrši licitacija in dobi hišo Marko za 1 forint nad sklicno ceno (za 601 forint), zažge Gjukan hišo in se vrže v plamen, da tudi sam umre. V tretjem dejanju se poslovi Nikola od Smiljane in gre na 3 leta k vojakom — obljubita si zvesto ljubezen, Nikola svari še Smiljano pred nakami Marka. Marko se po odhodu Nikole približa Smiljani in ji pove, da jo ljubi, ter opisuje vse ugodnosti, ki bi jih imela na njegovi strani. Razodene ji, da Nikola ne bode nič imel, ker mu mati nič zapustila ni, in slednjič premami gizdavo Smiljano z zlato verižico; njegova je, a ta prizor z ozadja zapazi tudi Marta, ki v pričetku četrtega dejanja, ko gre z drugimi v cerkev, to raznese. Smiljana to taji; pustijo jo samo. Nikola se ravno vrne, Smiljana ga ne zapazi, ko ji oči od zadaj prišedši zatisne, in misli, da je to Marko, in vzklikne »Pusti me, Marko!« S tem se je izdala, njenim besedam Nikola več ne verjame, sluti preobrat, in ko se ljudstvo iz cerkve vrne, se tudi prepriča, ker jo Marta razkrinka, iztrga zlato verižico od vratu, ko se ravno

tudi Marko približa, katerega hoče Nikola pobiti. Nad Smiljano se sicer noče maščevati, a tudi zanjo ne mara več — prepozno se kesa Smiljana. Vsa obupana zastoj prosi kleče Nikolo odpuščanja in se vrže v bližnji prepad — zbor zapoje molitev za njeno dušo; konec opere.

Naslovna stran operne partiture sama nosi opombo: »u duhu hrvatske narodne glazbe« glazbotvorio F. S. Vilhar; s tega stališča je treba tudi vrednost in važnost te opere presojati in ji priznati ne le prvenstvo med opernimi deli slovenskih skladateljev, ampak tudi, da je odlične umetniške vrednosti sploh, in posebe še z ozirom na narodno glasbeno podlago, na kateri je skozinskoz zasnovana. To je prava narodna glasba, po vzoru čeških mojstrov glasbenikov, osobito Smetane, ki si je ravno s svojo »Prodano nevesto« pridobil zaslug na tem polju in s tem ne le samega sebe očastil in povzdignil, ampak ves češki narod proslavil in priboril tudi češki operi sijajen vstop na najslavnejše odre — v dunajsko dvorno opero in druge. Opera ima krasne arije, lepe recitative, odlične ensembles. Naj na nekatere tukaj opozorim: Marice: »Na što cvatu ruže meni«; Nikole: »Ne boj se, Smiljana, ko hrast u gori«, »Oj vilo oj«, »S Bogom srečna, nado oj«, »Listaj, goro zelena«, »Glava šumi, duša drhće«; Smiljane: »Mili moj Nikola«, »K Tebi vapi duša moja«, »Krasno mu lice, mračno ko noč; Gjukana: »Čašice, oj čašice milena«. »Sruši se, dome«; Marka: »Ti si mlada«, »Budi ženom meni ponosita«; čveterospev: »Glej kako lanac«, trospev: »Neka nam ljubav bude nježna«; zbori: »Krasno li je sestre mile«, (vile) »Naše kolo ljubko« in kolo »Tko će kolo voditi« in molitev »Majko božja«. Orkestracija je jako prikladna, prijetna in na posameznih mestih prav blesteča, kakor predigra 3. dejanja, in nekateri odstavki »ouverture«, o kateri pravi francoski kritik v »Revue international de Musique«, »da je pisana v visokem stilu in da spominja s svojo konstrukcijo najlepših klasičnih ouvertur«. Opera je bila prav dobro naučena in je ob navzočnosti g. skladatelja sijajno uspela, tako kakor se sam g. P. S. Vilhar ni nadejal; bil je iznenaden. (Zakaj ni v Zagrebu tako uspela?) Gosp. skladatelja je občinstvo opetovano burno klicalo na oder po drugem dejanju, in Hrvatje v Ljubljani so mu poklonili veliko lavorjevo liro s krasnimi trakovi v narodnih barvah (zakaj pa ne tudi »dramatično društvo«? to treba pri prihodnji priliki popraviti); tudi konci opere je moral opetovano na oder gosp. skladatelj. Solisti, zbor in orkester pod vodstvom gospoda kapelnika Tomaža so častno rešili svojo nalogo. Gospici Nedbalova (Smiljana), Romanova (Marica), gospod Olszewski (Nikola), Vašiček (Gjukan) so bili odlični v petju in igri, gospod Polašek (Marko) je bil prav dober, in ga je občinstvo kot gosta z burnim aplavzom odlikovalo; isto tako nas je jako prijetno iznenadila s krasnim petjem in izborno igro gospica Bitenčeva (Marta); tudi gospod Wildner (Božo) je bil prav dober — vidno lepo napreduje v petju in igri.

Pelo se je v hrvaškem jeziku, izvirno.

Hvala in slava torej vsem, da se je delo našega rojaka tako skrbno naštudiralo in sijajno uprizorilo. »Smiljana« je uspela popolnoma in se rehabilitirala za neverjetni neuspeh pred leti v Zagrebu. »Smiljana« mora ostati na repertoirju našega gledališča kot odličnejše glasbeno delo našega rojaka, in želeti je le, da najde sedaj tudi pot na druge odre bratskih in drugih narodov in tako vredno proslavi ime F. S. Vilharja in njega narod Slovence.

L. Pahor.